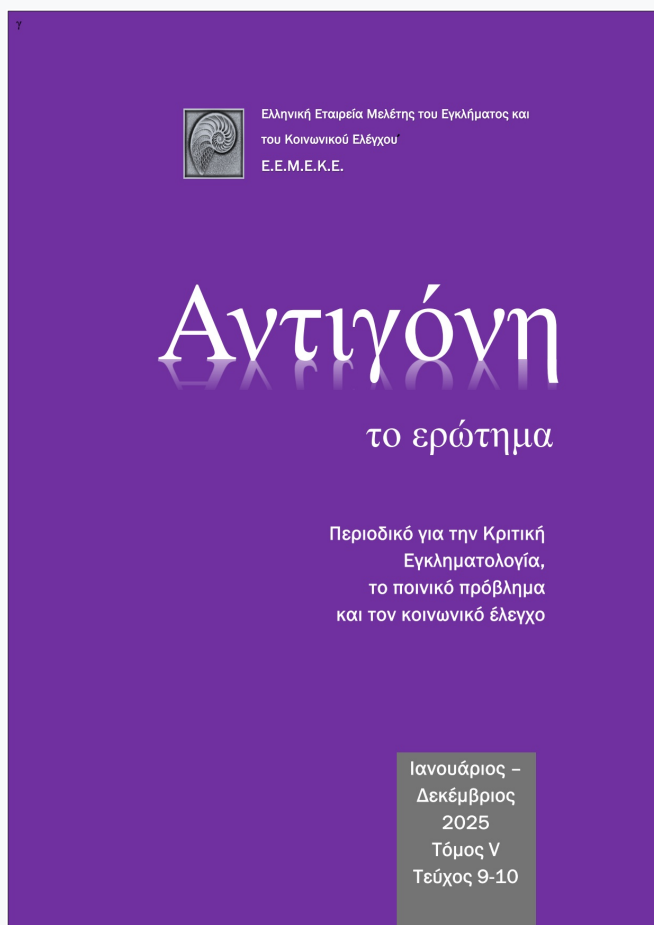

Αντιγόνη: το ερώτημα

Τόμ. 5, Αρ. 9-10 (2025)

Αντιγόνη: το ερώτημα, Ιανουάριος - Δεκέμβριος 2025

Μπροστά σε μία σωφρονιστική έκρηξη

Αναπληρωτής Καθηγητής Εγκληματολογίας Νομική Σχολή Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

doi: [10.12681/antig.44284](https://doi.org/10.12681/antig.44284)

Copyright © 2026, Αντιγόνη: το ερώτημα

Άδεια χρήσης [Creative Commons Αναφορά-Μη Εμπορική Χρήση 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

Παρεμβάσεις

Μπροστά σε μία σωφρονιστική έκρηξη

Κώστας Κοσμάτος

*Αναπληρωτής Καθηγητής Εγκληματολογίας
Νομική Σχολή
Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης*

Facing a prison explosion

Kostas Kosmatos

*Associate Professor of Criminology
Law School
Democritus University of Thrace*

Περίληψη

Το άρθρο ασχολείται με την παρατηρούμενη αύξηση του αριθμού των κρατουμένων στα ελληνικά σωφρονιστικά καταστήματα, όπως προκύπτει από τα επίσημα στοιχεία της σωφρονιστικής στατιστικής. Η αύξηση αυτή έχει προκύψει τα έτη 2024 και 2025 και αγγίζει το 30% και εντοπίζεται μεν όλες τις κατηγορίες των κρατουμένων, ωστόσο φαίνεται να είναι μεγαλύτερη στις περιπτώσεις επιβολής φυλάκισης και μάλιστα σε περιπτώσεις ποινών που δεν ξεπερνούν το ένα έτος. Το φαινόμενο αυτό συνδέεται αρχικά με την αυστηροποίηση της ποινικής νομοθεσίας στην Ελλάδα, ιδίως με το Ν 5090/2024, η οποία φαίνεται ότι ενσωματώνεται και από την δικαστικής εξουσία και απηχεί τη γενική τιμωρητική στάση του κοινού που υιοθετεί πολιτικές μηδενικής ανοχής. Η ανορθολογική αυτή αντιμετώπιση της εγκληματικότητας θα πρέπει να λάβει διαφορετικά χαρακτηριστικά, με αλλαγή παραδείγματος και επιστροφή του κοινωνικού κράτους.

Abstract

The article deals with the observed increase in the number of prisoners in Greek prisons, as shown by official prison statistics. This increase occurred in the years 2024 and 2025 and reaches 30% and is found in all categories of prisoners, however it seems to be greater in cases of imprisonment and in particular in cases of sentences that do not exceed one year. This phenomenon is initially linked to the tightening of criminal legislation in Greece, in particular with Law 5090/2024, which seems to be incorporated by the judiciary and reflects the general punitive attitude of the public that adopts zero tolerance policies. This irrational approach to crime should take on different characteristics, with a paradigm shift and the return of the welfare state.

1. Η αυγή του 2026 βρίσκει το σωφρονιστικό πληθυσμό στη χώρα μας στον μέγιστο αριθμό του διαχρονικά κατά την τελευταία δεκαετία, με αύξηση του αριθμού των κρατουμένων που αγγίζει το 30%. Ο συνολικός αριθμός των κρατουμένων από 9.661 το 2016 έφτασε στους 13.583 το 2026, οι οποίοι θα πρέπει να χωρέσουν σε

...10.763 θέσεις. Αυτό μας δείχνουν οι δύο παρακάτω πίνακες που απεικονίζουν την σωφρονιστική πραγματικότητα στη χώρα μας, όπως προκύπτει από τα στατιστικά στοιχεία κρατουμένων που παρέχει η Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής¹ και παραθέτουμε αυτούσια στους δύο πίνακες παρακάτω.

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ 2016-2026 κατά την 1^η ημέρα κάθε έτους

ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΟΙ	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
ΣΥΝΟΛΟ	9.611	9.560	10.011	10.654	10.891	11.379	11.030	10.526	10.242	11.484	13.583
ΥΠΟΔΙΚΟΙ	2.510	2.829	3.260	3.317	2.892	2.654	2.624	2.545	2.765	2.925	3.255
ΑΝΗΛΙΚΟΙ 15-18 ετών					30	33	32	36	30	80	104
ΙΣΟΒΙΑ ΚΑΘΕΙΡΕΗ	960	941	933	960	969	925	861	797	750	744	755
ΠΡΟΣΚΑΙΡΗ ΚΑΘΕΙΡΕΗ	5.466	5.090	5.112	5.564	5.860	6472	6.308	5.392	4.892	5.186	5.701
ΚΑΘΕΙΡΕΗ 5-10	2.013	1.798	2.027	2.154	2.249	2715	2.857	2.521	2.368	2.522	2.868
ΚΑΘΕΙΡΕΗ 10-15	1.360	1.150	1.031	1.191	1.226	1340	1.242	1.078	1.011	1.091	1.150
ΚΑΘΕΙΡΕΗ 15 ΕΤΩΝ ΚΑΙ ΑΝΩ	2.093	2.142	2.054	2.219	2.385	2417	2.209	1.793	1.513	1.573	1.683
ΦΥΛΑΚΙΣΗ	604	646	664	763	1.156	1325	1.235	1.754	1.797	2.548	3.766
ΦΥΛΑΚΙΣΗ ΕΩΣ 6 ΜΗΝΕΣ	63	46	43	62	113	63	61	74	122	247	295
ΦΥΛΑΚΙΣΗ 6 ΜΗΝΕΣ ΕΩΣ 1 ΕΤΟΣ	78	84	73	82	192	140	132	155	173	301	345
ΦΥΛΑΚΙΣΗ 1-2 ΕΤΗ	137	150	157	150	232	219	218	266	316	415	620
ΦΥΛΑΚΙΣΗ 2-5 ΕΤΗ	326	366	391	469	619	903	824	879	800	1.018	1.516
ΦΥΛΑΚΙΣΗ 5-10 ΕΤΗ								380	386	567	990

¹ Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής, Στατιστικά Στοιχεία Κρατουμένων, διαθέσιμα σε <https://sofron.gov.gr/sofronistika-katastimata/statistika-stoixeia-kratoumenon/>

ΠΙΝΑΚΑΣ ΧΩΡΗΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ 2/1/2026

ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ	Συνολικές Θέσεις	Κρατούμενοι	Πληρότητα Αριθμός	Πληρότητα Ποσοστό
ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΑΓΙΑΣ ΧΑΝΙΩΝ	178	158	-20	88.76%
ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΚΑΣΣΑΝΔΡΑΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	308	284	-24	92.21%
ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΤΙΡΥΝΘΑΣ ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ	302	246	-56	81.46%
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΑΠΟΘΗΚΗ ΥΛΙΚΟΥ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ	32	31	-1	96.88%
ΕΙΔΙΚΟ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΝΕΩΝ ΑΥΛΩΝΑ	217	411	194	189.4%
ΕΙΔΙΚΟ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΝΕΩΝ ΒΟΛΟΥ	54	132	78	244.44%
ΕΙΔΙΚΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΝΕΩΝ ΚΑΣΣΑΒΕΤΕΙΑΣ	274	316	42	115.33%
ΕΠΙΛΟΓΗ-ΚΕΝΤΡΟ ΑΠΕΞΑΡΤΗΣΗΣ ΤΟΞΙΚΟΜΑΝΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ ΕΛΕΩΝΑ ΘΗΒΩΝ	96	60	-36	62.5%
ΕΙΔΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΥΓΕΙΑΣ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ	253	128	-125	50.59%
ΕΙΔΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ (Ε.Κε.Ψ.Υ.Κ.)	261	243	-17	93.49%
ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΟΥ	210	309	99	147.14%
ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΑΜΦΙΣΣΑΣ	90	153	63	170.%
ΕΙΔΙΚΟ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΓΙΑ ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΓΕΝΕΤΗΣΙΑΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΓΡΕΒΕΝΩΝ	600	660	60	110.%
ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΕΛΕΩΝΑ ΘΗΒΩΝ	655	561	-94	85.65%
ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΔΟΜΟΚΟΥ	600	680	80	113.33%
ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	358	354	-4	98.88%
ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	66	115	49	174.24%
ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	138	180	42	130.43%
ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΚΟΜΟΤΗΝΗΣ	162	323	161	199.38%
ΕΙΔΙΚΟ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΩΝ ΚΟΡΙΝΘΟΥ	46	54	8	117.39%
ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ Ι	1222	1833	611	150.%
ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ ΙΙ	174	228	54	131.03%
ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΚΩ	56	102	46	182.14%
ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΛΑΡΙΣΑΣ	554	764	210	137.91%
ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΜΑΛΑΝΔΡΙΝΟΥ	431	577	146	133.87%
ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΝΑΥΠΛΙΟΥ	273	407	134	149.08%
ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΝΕΑΠΟΛΗΣ	45	76	31	168.89%
ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΝΙΓΡΙΤΑΣ ΣΕΡΡΩΝ	600	823	223	137.17%
ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΠΑΤΡΑΣ	446	641	195	143.72%
ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΤΡΙΚΑΛΩΝ	600	729	129	121.5%
ΕΙΔΙΚΟ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΓΙΑ ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΓΕΝΕΤΗΣΙΑΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΡΙΠΟΛΗΣ	53	120	67	226.42%
ΕΙΔΙΚΟ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΩΝ ΧΑΛΚΙΔΑΣ	127	160	33	125.98%
ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΧΑΝΙΩΝ	600	774	174	129.%
ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΧΙΟΥ	82	123	41	150.%
ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΔΡΑΜΑΣ	600	828	228	138.%
ΣΥΝΟΛΟ	10763	13583		

2. Τα παραπάνω στοιχεία μας οδηγούν στις εξής αρχικές παρατηρήσεις:

α) Ο αριθμός των κρατουμένων στα ελληνικά σωφρονιστικά καταστήματα την τελευταία δεκαετία εμφανίζει σε γενικές γραμμές τις εξής τάσεις:

-τα έτη 2016-2017 εμφανίζεται ο χαμηλότερος συνολικός αριθμός κρατουμένων, ο οποίος φαίνεται συμβατός με τη χωρητικότητα των σωφρονιστικών καταστημάτων,

-από το 2018 έως το 2020 (1/1/2021) εμφανίζεται μια σταθερή αυξητική τάση της τάξης των 500-700 κρατουμένων κατ' ανώτατο όριο κατά έτος,

-από το 2021 μέχρι και το έτος 2023 (1/1/2024) εμφανίζεται σταθερή μειούμενη τάση των 300-500 κρατουμένων κατ' ανώτατο όριο κατ' έτος,

-από το 2024 μέχρι σήμερα εμφανίζεται έντονη αυξητική τάση, με κορύφωση το 2025 (1/1/2026).

β) Τα έτη 2024 και 2025 εμφανίζουν τη μεγαλύτερη αύξηση του αριθμού κρατουμένων ανά έτος και με αξιοσημείωτη διαφορά όλη την τελευταία δεκαετία. Έτσι, παρατηρούμε ότι οι 13.583 κρατούμενοι που καταγράφονται στις 1/1/2026 για το έτος 2025 είναι κατά 2.099 περισσότεροι από την 1/1/2025 για το έτος 2024 (1/1/2025) και κατά 3.341 περισσότεροι για το έτος 2023 (1/12/2024).

γ) Η κατά τα παραπάνω αύξηση του αριθμού των κρατουμένων που σημειώθηκε δεν είναι ανάλογη ούτε αντιστοιχεί στην χωρητικότητα των σωφρονιστικών μας καταστημάτων, η οποία κατά την τελευταία δεκαετία περιλαμβάνει σταθερά 10.763 θέσεις.

δ) Το σύνολο σχεδόν των σωφρονιστικών καταστημάτων της χώρας (πλην των αγροτικών και θεραπευτικών καταστημάτων, για τα οποία με το Ν 4985/2022 (Κοσμάτος, 2025a). προβλέφθηκαν αυστηρότερες προϋποθέσεις μεταγωγής σε αυτά) διακρίνεται για υπερπληθυσμό, που στην πλειοψηφία του αγγίζει ή και ξεπερνά το 200% της χωρητικότητάς τους (π.χ. το Σωφρονιστικό Κατάστημα Τρίπολης με 226,4%). Για να γίνει κατανοητή η κατά τα παραπάνω αύξηση των κρατουμένων κατά την τελευταία διετία, μπορεί κανείς να σκεφθεί ότι αντιστοιχεί και υπερκαλύπτει για επάνδρωση δύο νέων σωφρονιστικών καταστημάτων το 2024 (με χωρητικότητα 500 περίπου κρατουμένων, αντίστοιχη δηλαδή με Σωφρονιστικό Κατάστημα Λάρισας) και άλλων τεσσάρων νέων σωφρονιστικών καταστημάτων το 2025.

ε) Εντυπωσιακή είναι η παρατηρούμενη αύξηση των ανηλίκων κρατουμένων την τελευταία διετία 2024-2025. Είναι ενδεικτικό ότι οι ανήλικοι κρατούμενοι από 30 που ήταν την 1/1/2024 έφτασαν τους 104 στις 1/1/2026, σημειώνοντας την μεγαλύτερη ποσοστιαία αύξηση (350%) που παρατηρείται σε όλες τις κατηγορίες κρατουμένων. Θα πρέπει, παράλληλα να επισημανθεί ότι το μεγαλύτερο ποσοστό υπερπλήρωσης (244,4%) παρατηρείται στο Ειδικό Σωφρονιστικό Κατάστημα Κράτησης Νέων.

στ) Η αύξηση του αριθμού των κρατουμένων, ιδίως τα τελευταία έτη, εμφανίζεται ιδιαίτερα στις περιπτώσεις που έχει επιβληθεί ποινή φυλάκισης. Είναι ενδεικτικό ότι οι κρατούμενοι σε ποινή φυλάκισης στις 1/1/2016 ήταν 604, στις 1/1/2024 ήταν 1.797, στις 1/1/2025 ήταν 2.548 και στις 1/1/2026 ήταν 3.766.

Πρόκειται για ετήσια αύξηση που ξεπερνά το 40% από το έτος 2024 μέχρι σήμερα. Είναι, επίσης, χαρακτηριστικό ότι οι κρατούμενοι με ποινή φυλάκισης έως έξι μήνες σχεδόν διπλασιάζονται από το 2024 στο 2025 (2024: 122 / 2025: 247). ενώ είναι αξιοσημείωτη η αύξηση του αριθμού των κρατουμένων σε ποινές φυλάκισης από έξι μήνες έως ένα έτος (2024: 173 / 2025: 301 / 2026: 345) και από ένα έως δύο έτη (2024: 316 / 2025: 415 / 2026: 620).

3. Οι αμέσως προηγούμενες διαπιστώσεις μας δείχνουν ότι οι αλλαγές στην ποινική μας νομοθεσία, ιδίως με το Ν 5090/2024 (Κοσμάτος, 2024). Βιδάλη, 2024). αλλά και η άμεση και έντονη ενσωμάτωσή τους από τις εισαγγελικές και δικαστικές αρχές συνέβαλλαν καθοριστικά στο τελευταίο σφραγιστικό αποτέλεσμα. Σημαντικό δε ρόλο διαδραμάτισε η παγίωση στο δημόσιο λόγο του «θαύματος» που επιτελεί ο εγκλεισμός, ως της μόνης αποτελεσματικής αντεγκληματικής πολιτικής. Σχηματικά, μπορούμε να σημειώσουμε τα εξής:

α) Αρχικά, η αυστηροποίηση της ποινικής νομοθεσίας στο σύνολό της, με την αύξηση των πλαισίων των ποινών, το νομοθετικό προβάδισμα των φυλακτικών κυρώσεων, την αύξηση των προϋποθέσεων που οδηγεί στην κατ' εξαίρεση εφαρμογή των εναλλακτικών μέτρων (όπως η αναστολή εκτέλεσης της ποινής, η παροχή κοινοφελούς εργασίας). η διεύρυνση των προϋποθέσεων για την επιβολή περιορισμού σε Ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων, σηματοδοτεί ένα θεσμικό πλαίσιο που επιλέγει και προτάσσει την έκτιση των ποινών που επιβάλλονται από τα ποινικά δικαστήρια. Παράλληλα, η αυστηροποίηση των προϋποθέσεων για τη χορήγηση της υφ' όρον απόλυσης οδηγεί ουσιαστικά σε επιμήκυνση της κράτησης και «καθυστέρηση» της απόλυσης.

Περαιτέρω, η ασκούμενη πολιτική της μηδενικής ανοχής (με ιδεολογική αφετηρία τη γνωστή θεωρία των «σπασμένων παραθύρων» (Wilson / G. Kelling, 1982, Τζαννετάκη, 2006 Παπαθεοδώρου, 2000, Κουκουτσάκη, 2006, Αντωνοπούλου, 2010). η οποία υλοποιείται με σχετική χρονοκαθυστέρηση στη χώρα μας) απαιτεί τον εγκλεισμό στη φυλακή κάθε παραβάτη του νόμου, ακόμα και για τα εγκλήματα χαμηλής απαξίας.

Ακολουθώντας τις βασικές αρχές της γενικής πρόληψης (Σπινέλλη, 1982). η μείωση της εγκληματικότητας απαιτεί πρόβλεψη και επιβολή «σκληρών» ποινών που εκτίονται με στόχο να παραδειγματίσουν, να αποτρέψουν και να προλάβουν το έγκλημα.

β) Αντίστοιχα, η δικαστική κρίση φαίνεται ότι ανταποκρίνεται στις παραπάνω νομοθετικές επιλογές, ενσωματώνοντας και υιοθετώντας τιμωρητικές τάσεις (Huttr, 1976, Ζαραφωνίτου, 2008). Η θέση αυτή παρατηρείται γενικά, είναι, ωστόσο, εμφανής στις περιπτώσεις των πλημμελημάτων, όπου η ραγδαία αύξηση των εκτιόμενων ποινών φυλάκισης την τελευταία διετία είναι αδιαμφισβήτητη. Άλλωστε, μια τυπική καθημερινή παρατήρηση στα αυτόφωρα Μονομελή Πλημμελειοδικεία της χώρας, δείχνει ότι ικανός αριθμός κατηγορουμένων οδηγείται στη φυλακή, καθώς οι περιπτώσεις άρνησης χορήγησης αναστολής εκτελέσεως ή χορήγησης αναστολής με μερική έκτιση της ποινής φαίνεται να μην αποτελούν την εξαίρεση.

γ) Τέλος, η θεατότητα (Αλεξιάδης, 2008, Παπασπύρου 2024) του εγκλεισμού στη φυλακή καθησυχάζει το κοινό και προσπαθεί να άρει τις ανασφάλειές του (Λαμπροπούλου, Ε., 2010). συμβάλλοντας και ολοκληρώνοντας τον κύκλο του ποινικού λαϊκισμού (Pratt, 2000, Γασπαρινάτου, 2024). με την παγίωση στο δημόσιο λόγο νέων στερεοτύπων που στερούνται επιστημονικής τεκμηρίωσης. Παράλληλα, ο επιστημονικός λόγος επιχειρείται συστηματικά να απαξιωθεί, ενώ το ποινικό φαινόμενο αντιμετωπίζεται με όρους όχι επιστημονικής έρευνας, αλλά ενστίκτου θεατότητας. Στο πλαίσιο αυτό οι αρχές της αναλογικότητας και της επιείκειας προβάλλονται ως «ατιμωρησία», ενώ η δημόσια θέαση ενός εγκλήματος που διεγείρει το κοινό αντιμετωπίζεται με άμεση νομοθετική τροποποίηση προς το αυστηρότερο.

4. Από τα παραπάνω γίνεται εμφανές ότι η αύξηση του αριθμού των κρατουμένων στα ελληνικά σωφρονιστικά καταστήματα δεν είναι ένα φαινόμενο που προκύπτει από μόνο του, αλλά ουσιαστικά «κατασκευάζεται» από την αλυσίδα του ποινικού μηχανισμού, αποτελώντας τον τελευταίο κρίκο της. Σε κάθε περίπτωση πρόκειται για ένα ασφαλώς προβλέψιμο φαινόμενο, καθώς η αυστηροποίηση της ποινικής νομοθεσίας αποτελεί τον βασικό παράγοντα που οδηγεί στην αύξηση του αριθμού των κρατουμένων. Αξίζει να υπενθυμιστεί ότι, ενόψει της θέσπισης του Ν 5090/2024 η Γενική Γραμματέας Αντεγκληματικής Πολιτικής σε επιστολή της (Ψαρρά, 2023) προς τον Γενικό Γραμματέα του Υπουργείου Δικαιοσύνης, με θέμα: «Παροχή στοιχείων αναφορικά με την επικείμενη τροποποίηση διατάξεων του Ποινικού Κώδικα και του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας», σημείωνε ότι *«μέρος των ανωτέρω προωθούμενων αλλαγών, ιδιαίτερα δεδομένης της αύξησης των ορίων των εκτιμώμενων ποινών και αντίστοιχα της μείωσης των ορίων για την αναστολή, την εξαγορά των ποινών και την παροχή κοινωφελούς εργασίας για ποινές έως δύο (2) έτη, ενδεχομένως θα δυσχέραινε το έργο αποσυμφόρησης των Σωφρονιστικών Καταστημάτων της χώρας, με το οποίο -μεταξύ άλλων- έχει επιφορτισθεί η Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής, και να επιφέρει αντίθετα αποτελέσματα»*. Τα παραπάνω εύλογα ερωτήματα θα μπορούσε να απαντήσει η υλοποίηση της καλής νομοθέτησης, η οποία συνειδητά απουσιάζει τα τελευταία χρόνια από τη λογική του Υπουργείου Δικαιοσύνης. Αξίζει στο σημείο αυτό να τονιστεί ότι ο Ν 5090/2024 θεσπίστηκε χωρίς να έχει παραχθεί από ειδική νομοπαρασκευαστική επιτροπή, με σαφή παράκαμψη της διαδικασίας που προβλέπει ο Ν 4622/2019 για την καλή νομοθέτηση, ενώ παράλληλα ήταν σε ισχύ η με αριθμό 11820/Φ.340 Απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης (ΦΕΚ ΥΟΔΔ 167/2020). με την οποία συγκροτήθηκε (δεκαεπταμελής) νομοπαρασκευαστική επιτροπή, σκοπός της οποίας ήταν: *«η διαρκής παρακολούθηση τόσο του τρόπου εφαρμογής από τη Νομολογία όσο και του βαθμού αποδοχής από την επιστήμη των διατάξεων του Π.Κ. και του Κ.Π.Δ., η συναγωγή ουσιαστικών διαπιστώσεων από την αντικειμενική παρακολούθηση αυτών, η αξιολόγηση των διαπιστώσεων και η υπόδειξη διορθωτικών παρεμβάσεων -τροπολογιών όταν αυτό κρίνεται αναγκαίο»*, με συμμετοχή Καθηγητών Ποινικού Δικαίου και Ποινικής Δικονομίας, Δικαστών, Εισαγγελέων και Δικηγόρων, η οποία εισηγήθηκε τις τροποποιήσεις του Ν 4855/2021 (Γασπαρινάτου, 2024).

Είναι ενδεικτικό, επίσης, ότι ήδη από τον Ιούλιο και το Σεπτέμβριο του 2025 τα Σωφρονιστικά Καταστήματα Τρικάλων (Σουφλήρη, 2025) και Αμφισσας (Σουφλήρη, 2025α) αντίστοιχα, ζήτησαν από τις Εισαγγελίες Πρωτοδικών και

Εφετών της χώρας να μην φυλακίζουν νέους κρατούμενους στα καταστήματα αυτά λόγω υπερπληθυσμού, τονίζοντας αφενός τις κακές συνθήκες διαβίωσης που παρατηρούνται και αφετέρου τους λόγους ασφαλείας που δημιουργούνται.

Η συζήτηση για την αντιμετώπιση του ζητήματος του υπερπληθυσμού των κρατουμένων στις ελληνικές φυλακές δεν είναι νέα στη χώρα μας (Ε.Ε.Δ.Α. -Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου 2011· Καρύδης και Φυτράκης, 2011). Αντίθετα, αποτελεί ένα σταθερό πρόβλημα στη διαχείριση του ποινικού φαινομένου και έχει λάβει από ετών διεθνείς διαστάσεις, όχι μόνο λόγω των δεκάδων αποφάσεων του ΕΔΔΑ κατά της χώρας μας με τις οποίες διαπιστώνεται παραβίαση του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ (Τσουνάκου – Ρουσιά, 2017)², αλλά (και κυρίως) με την έκδοση «Δημόσιας Δήλωσης» κατά της Ελλάδας το 2011 από την -ΕΠΒ (Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας (CPT). 2011· Πέτσας, 2022). η οποία έχει ενεργοποιηθεί μέχρι σήμερα (.) για την Τουρκία (1992, 1996). τη Ρωσική Ομοσπονδία (2001, 2003, 2007, 2019, 2024). τη Βουλγαρία (2015, 2021). το Βέλγιο (2017) και το Αζερμπαϊτζάν (2023). Μάλιστα η «Δημόσια Δήλωση» σε βάρος της Ελλάδας φαίνεται ότι θα επαναληφθεί, καθώς η ΕΠΒ στην τελευταία Έκθεσή της (2022) αναφέρει ότι διαπίστωσε, ότι δεν είχαν ληφθεί τα αναγκαία μέτρα σχετικά με τις συστάσεις που είχε υποβάλλει κατά τις προηγούμενες επισκέψεις της, λόγο για σταθερή επιδείνωση των συνθηκών διαβίωσης και μεταχείρισης των κρατουμένων (CPT, CPT. 2023: 4).

Η σημερινή κατάσταση που ζουν 13.583 κρατούμενοι σε 10.763 θέσεις, σηματοδοτεί απάνθρωπη και ταπεινωτική μεταχείρισή τους κατά το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ, ακόμα και αν τα δικαστικά συμβούλια δείχνουν απρόθυμα να το αποδεχθούν όταν κρίνουν επί προσφυγών κρατουμένων κατά το άρθρο 6 Α του Σωφρονιστικού Κώδικα (Κουλούρης, 2023, Φυτράκης, 2023, Κοσμάτος, 2023, Τσιτελικής, 2024). προφανώς ενσωματώνοντας λειτουργίες άρνησης (Cohen, 2001). Ωστόσο, η κατάσταση αυτή που συναντάμε σήμερα ήταν προδιαγεγραμμένη και εκ των προτέρων μαθηματικά βέβαιη. Όσο η ποινική νομοθέτηση θα χρησιμοποιείται για λαϊκή (και λαϊκιστική) κατανάλωση με στόχο την υλοποίηση μιας άτεγκτης -αλλά ανέξοδης (Garland, 2001, Bottomley, 2000) - αντεγκληματικής πολιτικής, η σωφρονιστική έκρηξη είναι βέβαιο ότι θα εντείνεται. Η αντιμετώπιση του εγκλήματος και της εγκληματικότητας απαιτεί λήψη ολιστικών μέτρων, τα οποία ασφαλώς δεν

² Βλ. ενδεικτικά τις αποφάσεις του ΕΔΔΑ: «Νησιώτης κατά Ελλάδας», Προσφυγή 34704/08, Απόφαση της 10 Φεβρουαρίου 2011, «Ταγκατίδης κατά Ελλάδας», Προσφυγή 2889/09, Απόφαση της 11 Οκτωβρίου 2011, «Nieciecki κατά Ελλάδας», Προσφυγή 11677/11, Απόφαση της 4 Δεκεμβρίου 2012, «Σαμαράς κ.ά. κατά Ελλάδας», Προσφυγή 11463/09, Απόφαση της 28 Φεβρουαρίου 2012, «Niazai κ.ά. κατά Ελλάδας», Προσφυγή 36673/13, Απόφαση της 29 Οκτωβρίου 2015, «Κουτσοσπύρος κ.ά. κατά Ελλάδας», Προσφυγή 36688/13, Απόφαση της 12 Νοεμβρίου 2015, «Κανάκης κατά Ελλάδας», «Ali Cheema κ.ά. κατά Ελλάδας», Προσφυγή 7059/14, Απόφαση της 7 Απριλίου 2016, «Kalandia κατά Ελλάδας», Προσφυγή 48684/15, Απόφαση της 6 Οκτωβρίου 2016, «Καρτέλης κ.ά. κατά Ελλάδας», Προσφυγή 53077/13, Απόφαση της 7 Ιανουαρίου 2016, «Πατρίκης κ.ά. κατά Ελλάδας», Προσφυγή 50622/13, Απόφαση της 28 Ιανουαρίου 2016, «Singh κ.ά. κατά Ελλάδας», 60041/13, Απόφαση της 19 Ιανουαρίου 2017, «Igbo κ.ά. κατά Ελλάδας», Προσφυγή 60042/13, Απόφαση της 9 Φεβρουαρίου 2017, οι οποίες είναι αναρτημένες στην ιστοσελίδα του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, <https://www.nsk.gr>.

μπορεί να εξαντλούνται στην «αποθήκευση και αχρήστευση» μέσω του εγκλεισμού. Η μείωση της εγκληματικότητας δεν επιτυγχάνεται με το φόβο για τις δρακόντειες ποινές και εγκλεισμό για όλους. Άλλωστε, όπως προκύπτει από τις Στατιστικές Επετηρίδες Ελληνικής Αστυνομίας (Κοσμάτος, 2025), η αυστηροποίηση του Ποινικού Κώδικα με τους Ν 4855/2021 και 5090/2024 δεν οδήγησε σε μείωση, αλλά σε αύξηση της εγκληματικότητας στη χώρα μας από το έτος 2022 μέχρι σήμερα (Κοσμάτος, 2025).

Αντίθετα, η ορθολογική αντιμετώπιση του ζητήματος της εγκληματικότητας απαιτεί επιστημονική προσέγγιση, με ποσοτική και ποιοτική έρευνα, ανάλυση και επεξεργασία των δεδομένων, με τη συμμετοχή όλων των εμπλεκόμενων επιστημόνων και φορέων, με ανταλλαγή εμπειριών και ανάδειξη καλών πρακτικών και ουσιαστικό κοινωνικό διάλογο. Είναι βέβαιο ότι η διαδικασία αυτή θα αναδείξει την ανάγκη για αλλαγή παραδείγματος, ώστε να εγκαταλείψουμε την επένδυση στο «Ποινικό Κράτος» (Garland, 2025) ή στο «Κράτος – Τιμωρό» (Wacquant, 2003) και να επιστρέψουμε στην ανάπτυξη πολιτικών του Κράτους Πρόνοιας και των δομών του.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

- Αλεξιάδης, Σ. (2008). *Το έγκλημα, ο τύπος, οι πολιτικοί*. Αθήνα-Κομοτηνή: Αντ. Σάκκουλα, σειρά Media + Έγκλημα, αρ. 15
- Αντωνοπούλου, Α. (2010). *Σύγχρονες τάσεις αντεγκληματικής πολιτικής. Η πολιτική της μηδενικής ανοχής και τα μέτρα διαχείρισης κρίσεων*. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας
- Βιδάλη, Σ., (2024). «Το τέλος του φιλελεύθερου ποινικού προτύπου στην Ελλάδα και οι στρατηγικές αποδιάρθρωσής του». Σε Δημήτραινας Γ., Κοσμάτος Κ. και Συμεωνίδης Δ. (επιμ.). *Τόμος στη μνήμη του Καθηγητή Ποινικού Δικαίου Στέφανου Παύλου-Το Φιλελεύθερο Ποινικό Δίκαιο*, Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας, σελ. 431 επ.
- Γασπαρινάτου, Μ. (2024). «Τιμωρητικότητα και Ποινικός Λαϊκισμός. Προς μία αλλαγή παραδείγματος στην αντεγκληματική πολιτική». Σε Δημήτραινας Γ., Κοσμάτος Κ. και Συμεωνίδης Δ. (επιμ.). *Τόμος στη μνήμη του Καθηγητή Ποινικού Δικαίου Στέφανου Παύλου-Το Φιλελεύθερο Ποινικό Δίκαιο*. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας, σελ. 461 επ.
- Cohen, S. 2021 (2001) *Καταστάσεις άρνησης: Μαθαίνοντας για τις θηριωδίες και τον πόνο*, μετάφραση Σ. Σπυρέα, επιστημονική επιμέλεια Σ. Βιδάλη. Αθήνα: Τόπος.
- Ζαραφονίτου, Χ. (2008). *Τιμωρητικότητα, Σύγχρονες τάσεις, διαστάσεις και εγκληματολογικοί προβληματισμοί*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Καρύδης, Β., Φυτράκης, Ε. (επιμ.), (2011). *Ποινικός εγκλεισμός και δικαιώματα. Η οπτική του Συνηγόρου του Πολίτη*. Αθήνα: Νομική βιβλιοθήκη, 2011.
- Κοσμάτος, Κ. (2023). «Το δικαίωμα προσφυγής για τις συνθήκες κράτησης κατά το άρθρο 6Α του ΣωφρΚ μετά τον Ν 4985/2022». *Nova Criminalia No 17*, Φεβρουάριος 2023, 4 επ.

- Κοσμάτος, Κ. (2024). «Οι βασικές τροποποιήσεις του γενικού μέρους του Ποινικού Κώδικα με το Ν 5090/2024 στο πεδίο των στερητικών της ελευθερίας ποινών». *Ποινική Δικαιοσύνη*, τ. 5, σελ. 625 επ..
- Κοσμάτος, Κ. (2025). «Αυστηροποίηση της ποινικής νομοθεσίας: συνέπειες, μύθοι και πραγματικότητα». *Ποινική Δικαιοσύνη*, τ. 2, σελ. 105 επ.
- Κοσμάτος, Κ. (2025a). «Ο τιμωρητισμός στην ελληνική σωφρονιστική νομοθεσία: ο Σωφρονιστικός Κώδικας μετά το Ν 4985/2022». Σε Δαλακούρας, Θ., Γιούνη, Μ. (επιμ.). *Επετειακός τόμος για τα 50 χρόνια Νομικής ΔΠΘ*. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας, σελ. 369 επ.
- Κουκουτσάκη, Α. (2006). Η θεωρία των «σπασμένων παραθύρων». Σε https://crimevssocialcontrol.blogspot.com/2009/02/blog-post_25.html.
- Κουλούρης, Ν. (2023). «Η αντιμετώπιση προσφυγών κρατουμένων για τις συνθήκες κράτησης και τη δίκαιη ικανοποίησή τους (άρθρο 6Α του Σωφρονιστικού Κώδικα): αποτελεσματικό ένδικο βοήθημα ή εμπαιγμός». *Ποινική Δικαιοσύνη*, σελ. 1264 επ.
- Λαμπροπούλου, Ε. (2001). *Εσωτερική ασφάλεια και κοινωνία του ελέγχου*. Αθήνα: Κριτική.
- Παπαθεοδώρου, Θ. (2000). «Δικαιοσύνη ενηλίκων και ανήλικοι δράστες: Τα έσχατα όρια της «μηδενικής ανοχής» στις ΗΠΑ». *Ποινική Δικαιοσύνη*, τ. 1, σελ. 77 επ.
- Παπασπύρου, Ν., «Απονομή της δικαιοσύνης και ΜΜΕ στην εποχή του ποινικού λαϊκισμού: Πληροφόρηση, τεκμήριο αθωότητας και ακεραιότητα της δικαιοδοτικής λειτουργίας». *The Art Of Crime*, τ. 14, Νοέμβριος 2024, σελ. 63 επ., διαθέσιμο σε <https://theartofcrime.gr/%CE%B1%CF%80%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B7-%CF%84%CE%B7%CF%83-%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CE%BF%CF%83%CF%85%CE%BD%CE%B7%CF%83-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%BC%CE%BC%CE%B5-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%B5/>
- Πέτσας, Γ., (2022). «Το ελληνικό σωφρονιστικό σύστημα υπό την άποψη των εκθέσεων της CPT», *Αντιγόνη: Το ερώτημα*, Τόμος II, Αρ. 4 Δεκέμβριος, σελ. 8 επ..
- Σουφλέρη, Ε. (2025a). «Φυλακές Άμφισσας: Εκπέμπουν εκ νέου SOS για υπερπληθυσμό και συνθήκες κράτησης». *News 247* 19/9, διαθέσιμο σε <https://www.news247.gr/ellada/filakes-amfissas-ekpempoun-ek-neou-sos-gia-iperplithismo-kai-sinthikes-kratisis/>
- Σουφλέρη, Ε., 2025. «Φυλακές Τρικάλων: Κρατούμενοι κοιμούνται στο πάτωμα». *News 247 magazine*, 18/7, διαθέσιμο σε <https://www.news247.gr/magazine/reportage/filakes-trikalon-kratoumenoi-koimountai-sto-patoma/>
- Σπινέλλη, Κ.Δ. (1982). *Η γενική πρόληψη των εγκλημάτων*. Αθήνα: Σάκκουλας

Τζαννετάκη, Τ. (2006). *Ο νεοσυντηρητισμός και η πολιτική της μηδενικής ανοχής. Μια κριτική θεώρηση των θέσεων του James Q. Wilson*. εκδ. Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2006.

Τσιτελίκης, Κ., 2024. «Η αποτελεσματική προσφυγή για τις συνθήκες κράτησης. Μια ακόμη χαμένη μάχη για τα δικαιώματα των κρατουμένων;». *The Art Of Crime*, τ. 14, Νοέμβριος σελ. 203 επ., διαθέσιμο σε <https://theartofcrime.gr/%CE%B7-%CE%B1%CF%80%CE%BF%CF%84%CE%B5%CE%BB%CE%B5%CF%83%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%86%CF%85%CE%B3%CE%AE-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%B9%CF%82-%CF%83%CF%85%CE%BD/>.

Τσουνάκου – Ρουσιά, Ε., (2017). «Οι ελληνικές φυλακές ως πεδίο παραβίασης του ά. 3 της ΕΣΔΑ». *The Art of Crime*, τ. 2, Μάιος,, διαθέσιμο σε <https://theartofcrime.gr/%CE%BF%CE%B9-%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82-%CF%86%CF%85%CE%BB%CE%B1%CE%BA%CE%AD%CF%82-%CF%89%CF%82-%CF%80%CE%B5%CE%B4%CE%AF%CE%BF-%CF%80%CE%B1%CF%81%CE%B1%CE%B2%CE%AF%CE%B1/>.

Φυτράκης, Ε. (2023). «Η προσφυγή κρατουμένων κατ’ άρθρο 6Α Σωφρονιστικού Κώδικα. Παρατηρήσεις στην Εγκύκλιο του ΕισΑΠ 3/2023». *Ποινική Δικαιοσύνη*, 205 επ.

Ψαρρά, Α., (2023). «Χαοτικές αλλαγές στις φυλακές», Εφημερίδα των Συντακτών, 4/10/2023, διαθέσιμο σε https://www.efsyn.gr/ellada/dikaiomata/406623_haotikes-allages-stis-fylakes.

Ξενόγλωσση

Bottomley, K. (2000). «Πολιτική, εγκληματολογία και η μείωση της εγκληματικότητας», μετάφραση Χ. Γαλανού. *Ποινική Δικαιοσύνη*, τ. 10, σελ. 1042 επ.

Wacquant. L. (2003). *Οι φυλακές της μιζέριας*, μετάφραση Κ. Διαμαντάκου. Αθήνα: Πατάκης, σελ. 38 επ.

Garland, D. (2001). *The culture of control. Crime and social order in contemporary society*. Oxford University Press.

Garland, D. (2025). *Law and Order Leviathan: America’s Extraordinary Regime of Policing and Punishment*. Oxford: Princeton University Press,.

Hutr, A. (1976). “Perspectives in the Sociology of Law”. Σε Carlen, Pat (ed.) *The Sociology of Law*. Keele: University of Keele.

Pratt, J. (2000). “Penal Populism”. *The British Journal of Criminology*, 40 (3). σελ. 517 επ..

Wilson J. Q. / Kelling, G., (1982). «Broken Windows: The police and neighbourhood safety». *Atlantic Monthly*, March, διαθέσιμο σε <http://www.theatlantic.com/doc/198203/broken-windows>.

Εκθέσεις, αναφορές, επίσημα στοιχεία

Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής, Στατιστικά Στοιχεία Κρατουμένων, διαθέσιμα σε <https://sofron.gov.gr/sofronistika-katastimata/statistika-stoixeia-kratoumenon/>.

Ε.Ε.Δ.Α. (Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου), (2011). *Ετήσια Έκθεση*. Αθήνα: Εθνικό Τυπογραφείο διαθέσιμο σε http://www.nchr.gr/images/pdf/aithsies_ektheseis/2011/EKTHESI_EEDA_2011.pdf. ΕΠΒ (Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας). (2011) *Δημόσια δήλωση σχετικά με την Ελλάδα*. Στρασβούργο, 15 Μαρτίου, διαθέσιμη σε <https://rm.coe.int/1680696607>.

CPT (European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT)). *Public statements*, διαθέσιμο σε [https://www.coe.int/el/web/cpt/public-statements#:~:text=Under%20Article%2010%20\(2\)%20of%20the%20European,make%20a%20public%20statement%20on%20the%20matter.%22](https://www.coe.int/el/web/cpt/public-statements#:~:text=Under%20Article%2010%20(2)%20of%20the%20European,make%20a%20public%20statement%20on%20the%20matter.%22).

CPT (European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment). (2023). *Report to the Greek Government on the ad hoc visit to Greece carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 8 to 11 November 2022*. Strasbourg, 31 August διαθέσιμο σε <https://rm.coe.int/1680ac59d6>.

Στατιστικές Επετηρίδες Ελληνικής Αστυνομίας, σε <https://www.astynomia.gr/statistik-es-epetirides/>.